

Vladas Šimkus

EILĖRAŠČIAI

PRADŽIA

Aš dar negimęs, bet seniai
Yra sodybos, vasarojai,
Ir kvepia obuoliai skaniai,
Tokie šalti ir aprasoję.

Aš dar negimęs, o dangum
Keliauja debesys pavėjui...
Ir kaip tai paprasta – paskum
į dūzgiančią išeiti pievą!

Kaip paprasta išmokyti žodžius,
Kuriuos vieni kitiems pasakom.
Ir plieskia žvaigždės pro medžius
Šioj žemėje, šioje visatoj.

Žmogus prasideda anksti –
Nuo šito aukšto paprastumo,
Kai ima sviesti paprasti
Nepaprastumai ir atstumai.

Ir nieko nenuplagijuos
Netalentingi debutantai.
Kūryba – kai nėra jokios
Kūrybos. Viskas išgyventa.

* * *

Pro miegą girdėjau – skambėjo bidonai.
O ratuose žmogui vienam nuobodu.
Žmogus pavėžėjo moksleivį batuotą,
Ir auštant per lietuį važiavo jie du.

Važiavo jie dviese, per lietuį nežymūs,
Pro vandenį pilkus, pro nuogus beržynus.
Važiavo keliu tarp tamsių pastatų.
Ir smaukė šlapias kepures ant kaktų.

Ne pirmas tai rytas, ir kelias ne naujas.
Ką senas galvojo, ką mąstė sau jaunas?

Koksai gi siužetas? Nebuvo siužeto,
Skambėjo bidonai, du žmonės važiavo...

FIORDAI

Priešingybę sau pačiai –
Gamta išgalvojo fiordus,
Jų ramybę – kaip lašą, pakibusį skersvėjų nordų.

Štai atvijo dar du.
Nuvargę abu ir aptiškę.
Tie laivai iš tenai, kur išbūna tik žmonės ir kipšai.

Tu per mažas žemėlapiui...
Pakrantės miestely jau guli
Tavo šeimos. Pripildė mane tavo vakaras, Fugli.

...Skaito laišką kaimynas.
Nebe jaunas jo veidas įrodo –
Kaip jauku, kaip saugu, kaip ramu virš jo gero fiordo!

Kiek nedaug žmogui reikia.
Gyvenimo pamokos? Proza?
Nei viena, nei kita. Kelios valandos, laukiant prognozės.

* * *

Nusileisk, dangau, ant žemės.
Taip saugiau ir patogiau.
Nebelaipioju po beržus.
Nebelaidau aitvarų.

Nusileisk, dangau, ant žemės,
mano spindintis dangau,
būk ant pievų ir ant miestų,
kaip esi ant ežerų.

Nuo aukštų kalnų dairiausi,
degė tavo pakraščiai,
o iš kokio tu metalo –
po šiai dienai nežinau.

Tupia kaip vabzdžiai lėktuvai,
krebžda plunksnom raštvedžiai.
Gal aukščiau jau ir nebūsime,
bet nebūsime ir žemiau.

Nusileisk ant duonos, druskos,
ant skardinių dubenų,
nusileisk, dangau, ant žemės,
mūsų motinas apgaubk.

Taip aukštai buvai nukeltas
nuo žmonių ir akmenų,
kuo užpildysim šį tarpa,
mano spindintis dangau?

PO DEBIUTO

Žiūrovai – ko iš jų norėti.
Žiūrovai plojo kai kurie.
Žiūrovų laukė vakarienė –
kas dešinėn, o kas kairėn.

Aš ir netroškau pagerbimo,
padėto priešais kaip menui,
to mandagaus, nepagrindinio,
to šalto „taip“ – „ne taip“ tonu.

Bet pjesė tiek mane kamavo!
Aš ją pradėjau jau seniai.
Ir į mane veikėjai mano
dabar žiūrėjo klausiamai.

Nejau šį vakarą prie rampos
galėjote neatpažinti,
nepastebėt kaip kokio dramblio
to mano didelio „kažin“?

Aš neskubėjau grįžt prie stalo,
krebždėt po juodraščius toliau.
Per miestą lyg per tuščią salę
aš pirmą kartą taip ėjau.

Ėjau, ir mano nervus tildė
dekoratyvinė migla,
žibintai ir vanduo po tiltais,
ir viską gaubianti tyła,

kuri tik vieną naktį trunka
ir spėja vis dėlto pakeist
sunkiausią nesėkmę – triumfu
ir lengvą pergalę – niekais.

* * *

Kaip laikotės, aukštų idėjų vyrai?
Kasmet gražyn, kasmet iškalbingyn...
Tokios jūs košės esate privirę,
kad mano lyra jos neiškabins.

O mokslus ėjom, krintom kietą plutą.
Kolūky statėm karvides modern.
Tai kur jus ta romantika nuplukdė?
Tai kokį barą varote dabar?

Tėvynė... Duona... (Patys gi – į sviestą!)
Ir polėkis (kai krintama minkštai).
Ir noras šviesti. Visą laiką šviesti
ties ta vieta, kur lempų jau šimtai)

Pakilus gerbūviui, negaila maisto.
Bet žodžių gaila. Žodžiai nekalti,
kada vieniems delnai maloniai kaista,
o žarsto žarijas už juos kiti.

Nejaugi, vieną kryptį pasirinkę,
išmokę šventvagystės ir maldos,
visais laikais tokie nereikalingi, –
jūs reikalingi būsit visados?

Iš tolo keliam kepures, pražystam,
vis tiek – aukščiau pakilę ar žemiau.
Ir aš labai gailiuos, kad pasižįstam.
Ir aš labai džiaugiuos, kad pažinau!

Padėjot man suvokti mano kryptį.
Ir negaliu į poemas nekibti,
ir viskas, ką sakau arba darau, –
dėkoju jums! – išeina daug doriau.

KĄ DARYTI?

Kartą gatvėj, po šviesų girliandomis,
rodos, prieš Naujųjų metų rytą,
tai nustebeš, tai beveik verkšlendamas,
toks žmogelis šaukė: „Ką daryti?“

Nelabai tvirtų, matyt, jau kojų,
nelabai, matyt, aukštų dorybių,

graibstė jis praeiviams už rankovių,
„Ką daryti, – sako, – ką daryti?“

Iš tikrųjų – ką daryti žemėj?
Lekia miestai šviečiantys – tarytum
įsukti nuodėguliai, ir šiandakt
toks žmogelis klausia: ką daryti?

Ir be kvapo, proskynom, asfaltais,
rodos, bėgtum ir nesidairytum,
nors nekaltas, bet kažkaip ir kaltas,
kai už rankos kimba – „Ką daryti?“

Nežinau, ar laidojo, ar šventė,
ar tiesiog – nereikia šitiek ryti, –
bet pačiam ausų dugne ir šiandien
„Ką daryti? – laukia. – Ką daryti?“

PAKELIUI Į DARŽELĮ

Durų bildesy, sūnau, nedaug jaukumo.
Kažin kur ankstyvas gramofonas rėkia.
Irkimės į priekį, mes tarp kūnų kūnai,
tarp žmonių mes žmonės, irkimės į priekį.

Rytą kepurėti mudu ir batuoti.
Didelė kelionė. Mūsų jūros dugnas.
Tarp miegūstų lempų, tarp šaltų betonų
plaukia tavo baltas nuskriaustas veidukas.

Perplauksim, sūnau, buitį kondensuotą,
protui neprieinamą, juntamą tik šonais.
Irkimės į priekį, virš kvartalo suokia
ta graudi plokštelė, ryto gramofonas.

Šalto ryto prietemoj, amžinoj savaitėj,
irkimės į priekį, riestainio įsitvėrę.
Kaip visiems, ir tau reikės šį tą nuveikti –
nupaišyti eglę, pragyventi tėvą.

Perplauksime visą savo vandenyną,
jis be pavadinimo, ir sunku aprėpti,
kiek vidinio verksmo, žygdarbio vidinio
slepia ryto prietema. Irkimės į priekį.

O po daugel metų, kai labai pavargsi,
rytmetinės lempos vėl išplauks tinklainėj,
vėlei gramofonas, grojantis be garso,
ta liūdna plokštelė ir vadinasi laimė.

* * *

Nuo amžių vakare už stalo – dviese.
Kaip angelas naminis – lempa tvieskia.
Apgaubki, angele, šviesa švaria
ir saugoki du žmones vakare.

Diena primargino – nesužiūrėsi!
Pavargo jie nuo visokiausių pa.
Jie nieko nekalba, jie sėdi dviese –
pačia sunkiausia kalbasi kalba.

Kažkas pakito, būtinai pakito
žvaigždynų sandaroj, o gal – veiduos.
Gal mudviejų nebėr. Bet visados
du žmonės sėdi vienas priešais kitą.

Visur – Sacharaj, tundroj, tarp griuvėsių –
juk rasis lentgalys, vinis, kuria
gali sukalti stalą.
...Sėdi dviese
kaip šventame paveiksle vakare.

* * *

Bastausi po uostą.
Graibausi degtukų.
Ir sutemą uostau
tarytum degutą.

Tai vakaro kūnas –
stiebai, įžambinės
ir tas nejaukumas,
linguojant žibintams.

Ir skersgatviai supas.
Po juodraštį vaikštau,
kur stulpas – ne stulpas,
kur aikštės – neaiškios,

kur laibos kojos
kieme akmeniniam,
kur laiptai linguoja
pusiau atminimuos.

Su deivėm, su dilgėm,
laivais ir terasom –
tu mano idile,
už tikrą tikresnė!..

Ir smelkias į sielą
tas vėjas. Į vėją
tarytum į sieną
pečiu atsišlieju.

NOVELĖ PO ŽIBINTU

Ji neatėjo – moteris iš Liepų gatvės.

Tokia naktinė būdavo; turbūt graži,
vadindavo visaip mane – Petru ir Jonu,
raudonas mėnuo kildavo virš stadiono,
ir keikdavau save: užtenka, dievaži!

Dabar vėlavo moteris iš Liepų gatvės.

Jau liepos buvo lyg po gaisro nuogos, juodos,
praeiviai paskutiniai yrėsi prieš vėją,
o aš vis laukiau. Laukiau taip ilgai, kad rodės,
esu čia nupieštas užuomaršos piešėjo.

Bet neatėjo moteris iš Liepų gatvės.

Iš vėjo šuorų buvo aišku – neatėjo,
iš garvežių ūkimo aišku – neatėjo,
taip ir geriau, bet kažkodėl dar netikėjau,
kad aš – suaugęs. Ir kad moteris ta – dings.

Per drėgną žolę ją nunešdavau be vargo,
aš nežinojau adreso nei tikro vardo,
sakydavo: „Kaip nori, Petrai, taip vadink.“

Jau šitiek metų aš ne Petras ir ne Jonas,
tik Liepų gatvėj lyg po gaisro šakos juodos
į dangų šauna, varnų šaukiasi rytais.

Mes dangstom veidus tik nuo vėjo, tik nuo speigo.
Ir sako man užkritis už kaklo snaigė,
kad moteris iš Liepų gatvės neateis.

VASAROS IDILĖ

Gražios vasarą pievelės.
Debesėliai sau apvalūs
ant dangaus.

Jaučiukėliai sau bauboja.
Nemačiau tarp jų abuojo –
vis linksmi.

Ot gerai karvytei šėmai!
Tik žmoneliams – kaip ir žiemą –
nelabai...

Ir pageltę, ir sulybę,
popierėlius įsiknišę,
net griaudu.

Tai kits kitą užgaulioja,
tai bučiuodamies ulioja –
kaip kada.

Apsistumdo, apsiskaldo,
o paskum tarp savęs kalba
negražiai.

Nuo pačių pradžių taip esti –
vienas nori būt
gudresnis už kitus.

Briedžiai, kiškiai, gėriukėliai
per dienas man guodžia sielą
šokimu.

Neišmoksta tik žmoneliai
taip gyventi, kaip žvėreliai,
nors pasiusk.

ĮGIMTAS KUKLUMAS

Į aplinką pažvelgęs įdėmiau,
beveik imu gailėtis, kad gimiau:
tiek rūpesčių visuomenei užkrovęs,
nejaugi vertas aš tokios gerovės?

Kad neplasnotų švarkas padrikai,
sagų man prigamina fabrikai.
Kirpyklos, šepėčiai, odekolonas –
kad eičiau į svečius kaip Apolonas.

Kad buterbrodą valgyčiau ramus,
pasklinda traktoriai po arimus,
ir dunda cechai, garvežiai, malūnai –
vis mano labai, mano malonumui.

O kiek išlieta prakaito menel!
Rašytojai paliegsta per mane.
Kad gražūs kadrai man užimtų žadą,
Felinis filmą vėl statyti žada.

Garsi solistė man tai lia, tai si.
Pilotai vartosi padebesy.
Man auga figlapiai, man džiūsta šienas
Išpuiktų mano vietoje ne vienas.

Pasaulis visas tūpčioja aplink.
Bet aš nesididžiuoju, dieve gink. –
Vien mano labai plūktis gal nerimta,
gal ir kitais vertėtų užsiimti?

TURISTINIS MOTYVAS

Aš nebuvo:
Paryžiuje, Romoje, Bostone,
Los Andžele, Gvinėjoje, Maroke.
Šį sąrašą, kad jums nenusibostų,
čia pateikiu sutrumpintą gerokai.

Vertingų temų esama ir Vienoje.
Ir Londone, girdėjau, įdomu.
Tačiau mane labai atgraso viena:
bekraštis ilgesys gimtų namų.

Kaip niekur nieko Luvre sau buvoji,
prabilus gidui, pastatai ausis –
ir netikėtai pajunti pavojų:
atsėlina į širdį ilgesys.

Manai, lengviau, nuvykus į Melburną?
Suprasti vietos papročius vilies.
Jau, rodos, angliškai praversi burną, –
bet ilgesys pačiumpa už gerklės!

Viena poetė aplankyti sfinksų
nukakus buvo. Baigėsi prastai –
jos akyse lig šiolei tebespingso
neramūs ilgesingi atšvaitai.

Todėl aš savo kūriniams idėjų
(nereikia, nė neraginkit verčiau!),
užuot bildėjęs į Montevidėją,
pasiieškosiu gal kur nors arčiau.

Pasveikinkit įžymų Temzės rūką
ir perspėkite vietinius: tegu
manęs bergždžiai nelaukia. Dar betrūko
nostalgijos man prie visų ligų!

TOBULAS EILĖRAŠTIS

Vosilką rankoje laikai
visai kitaip, negu po karo.
Atėjo nuostabūs laikai.
Miške rasos žemčiūgai karo.

Iš laimės, ne nuo pagirių
parkristum į gėlėtą veją!..
O virš gimtųjų pagirių
vėjelis debesėlį veja.

Kasdien ką nors vis pamatai,
į stelą krinta gėrio grūdas.
Čia naujo namo pamatai,
ten į teatrą žmonės grūdas.

Ir plaukia į marias galias
Šventosios upė kaip ir plaukus,
ne bombos byra, o giles
tau barsto ažuolas į plaukus.

Pasiklausai dainos, kuri
galulaukėj pabaido kiškį,
ir tobulas eiles kuri,
kurias kur nori, ten ir kiški.

Vladas Šimkus, *Po žeme ir dangum*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009, p. 21, 41, 49, 62, 74, 75–76, 77, 82–83, 84, 92, 100–101, 138, 140–141, 143–144, 145.